

L'Escola de Bosc, educació activa en contacte amb la natura

Col·lecció de tres quaderns de les alumnes Angelina Ferrer, J. Adamega i Jordana Gullón, 1910 - 1921. AIBPS

Una de les grans realitzacions de Rosa Sensat és l'Escola de Bosc de Barcelona, la primera escola activa pública i a l'aire lliure de Catalunya, on dirigeix la secció de noies. El mestre Antón Monroy, amb qui treballa braç a braç, és el director de la de nois. L'edifici, situat a la muntanya de Montjuïc, acull nens i nenes de la ciutat amb l'objectiu d'ofrir-los una educació en plena natura, que formi el caràcter, que els millori la salut i que respecti i desenvolupi la seva personalitat.

Promoguda per l'Ajuntament de Barcelona, l'escola s'inaugura el 1914 a semblança de la Waldschule, creada deu anys abans a Charlottenburg, a Berlín, i s'inspira, tot i que té segell propi, en els plantejaments de John Dewey, Ovide Decroly i Édouard Claparède. S'hi treballa per centres d'interès i es posen els infants en contacte directe amb les formes de vida i el treball humà.

Un dels treballs de l'alumna J. Adamega, 1915

En un diari de classe, escriu: «Hem passat la tarda fent treballs manuals. La idea ha sortit de les nenes. Mentre passejàvem, havent dinat, han trobat un fruit petit de *Pittosporum* rodó, verd i tou. N'han fet gran provisió. Han demanat escaradents i han començat a jugar», a treballar? El que en un principi era un joc s'ha convertit en un treball altament productiu i creador.»

«En una escola on es pretén dur a terme una obra d'educació natural activa, el menys important són els edificis i el que ho és més és el camp. Les visites i les excursions han anat encaminades ben sovint a la formació del sentit estètic.»

Els viatges d'estudis a Europa per ampliar horitzons

Ovide Decroly, impulsor de l'obra pedagògica de Rosa Sensat.

Édouard Claparède, autor de l'Escola de Bosc.

Col·lecció del llibre personal del seu primer viatge a l'estranger. AIBPS

«La meua curiositat em va portar a visitar tota mena d'institucions, des de l'escola de pàrvuls fins a la universitat, amb tota la sèrie d'obres complementàries i socials que perfeccionaven i enriqueixen l'obra educativa.»

No són poques les oportunitats de sortir i explorar que se li presenten i les aprofita sense dubtar-ho. Per sort, ho pot fer: viu a prop de la família i sempre hi ha algú que es pot encarregar de la casa i dels fills.

Per a Rosa Sensat els viatges són experiències d'aprenentatge. El primer el fa l'any 1908 arran d'un viatge de negocis del seu marit David Ferrer i visita diverses escoles d'Alemanya i Brussel·les. El 1911, juntament amb tretze mestres més que han estat becats per l'Ajuntament de Barcelona, viatja a França, Suïssa i Alemanya. D'aquesta experiència se'n redacta una memòria que es publica l'any següent. Per això sabem que visita l'Escola de Bosc de Lió.

La Junta para Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas li concedeix una beca per a una estada a l'estranger. Entre els mesos d'octubre de 1912 i març de 1913 fa una estada a Bèlgica, Suïssa i Alemanya per estudiar, sobretot, la didàctica de les ciències físiques i naturals. A Brussel·les s'interessa especialment pel pedagog Ovide Decroly, les metodologies vives del qual la inspiren en la seva pròpia obra pedagògica. A Ginebra, a través de Pau Vila -que hi estudiava-, visita l'Institut Jean-Jacques Rousseau i entra en contacte amb els homes i dones d'aquesta institució, particularment Pierre Bovet, Édouard Claparède i Alice Descouedres.

A Madrid, sota l'influx de la Institución Libre de Enseñanza

Figures de l'Ateneo de Madrid. AIB

August Sardià, amic de la família. AIBPS

Rosa Sensat a l'Ateneo en què està a Madrid. AIBPS

L'any 1896, després de guanyar-hi una plaça d'auxiliar de pàrvuls, s'instal·la a Madrid. Ja hi havia viscut durant un curs, quan estudiava a l'Escuela Normal Superior amb el guiatge d'August Sardià i Lluveria, professor d'aquest centre i amic de la família. L'experiència en aquestes escoles infantils no és gens agradable: acompanyada de mestres ignorants i sense il·lusió, hi aprèn, sobretot, què no s'ha de fer. Tot i així, de seguida que pot introduir en aquelles aules una cultura escolar diferent, d'acord amb els seus principis.

A Madrid entra en contacte amb el nucli de la Institución Libre de Enseñanza, els promotors de la qual creuen en la regeneració del país a través de l'educació integral de les persones. Assisteix a les conferències de l'Ateneo de Madrid i del Museo Pedagógico. Participa en penyes d'intel·lectuals i en la vida cultural de la ciutat. Després d'aquests anys d'intensa activitat i formació, guanya les oposicions per entrar a l'Escola Normal Superior d'Alacant, on li encarreguen les classes de física, química i ciències naturals.

La infància al Masnou i els primers anys de formació

Angela Vallès. AIBPS

El Masnou a principis del segle XX. AIBPS

Edició que va fer a quinze anys dedicat a la seva mare, Josefa Vilà. AIBPS

Col·lecció de cartes, amb la qual navegava el seu pare, Jaume Sensat.

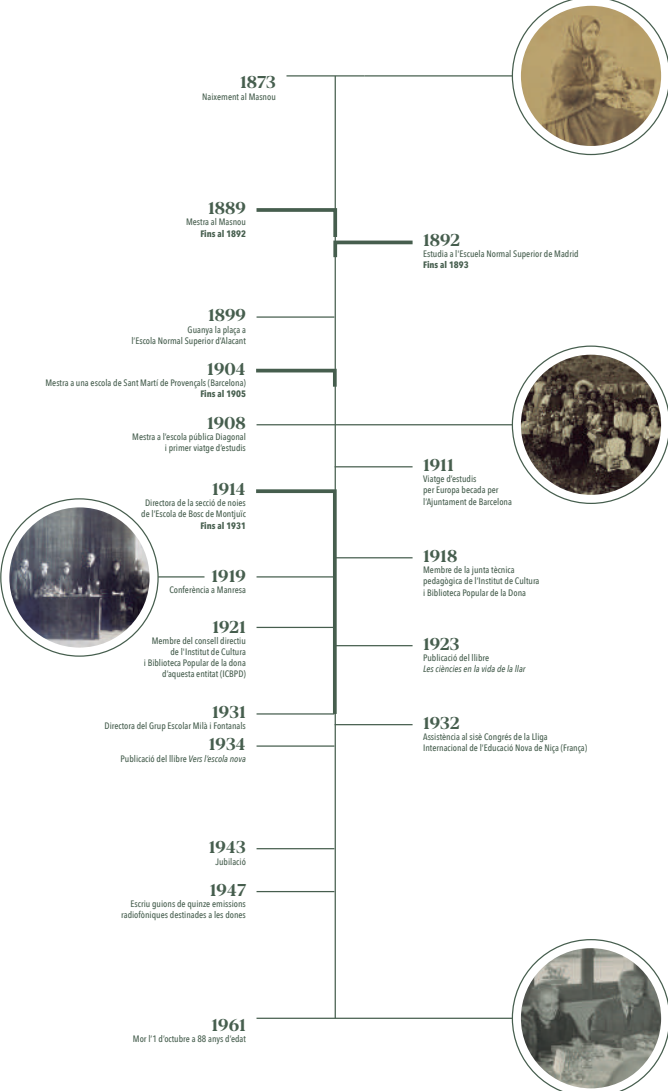
Rosa Sensat neix el 16 de juny de 1873 al Masnou, a la casa familiar del carrer de la Quintana, actualment carrer de Pere Grau. Filla de Jaume Sensat i Maristany, mariner, i de Josefa Vilà i Riera, brodadora, assisteix primer a l'escola de pàrvuls, que la converteix en lectora des de ben petita i, més endavant, a l'escola primària pública.

A nou anys es mor el seu pare i ha de començar a treballar al taller de la mare. Però això no li impedeix estudiar i, a deu anys, és admesa al Col·legi Barcelonès per tal de preparar-se per entrar a l'Escola Normal. Viu a casa de la directora del centre, Angela Vallès, que esdevindrà, més endavant, la seva sogra.

A quinze anys és nomenada mestra suplent de l'escola pública elemental del Masnou i hi treballa tres anys, fins que aconsegueix una plaça a l'escola de pàrvuls de Girona. La seva ambició intel·lectual fa que segueixi estudiant i formant-se contínuament.

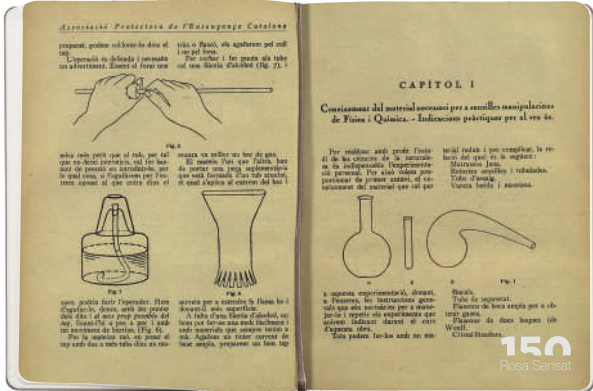
Rosa Sensat i Vilà (El Masnou, 1873 - Barcelona, 1961)

És una de les figures més destacades de la pedagogia a Catalunya per la seva tasca, entre d'altres, com a directora de la secció de noies de l'Escola de Bosc, la primera escola activa a l'aire lliure de Catalunya. Va participar activament en el moviment feminista del seu temps i va ser membre de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona. Publicà diversos llibres -d'entre els quals destaquen *Les ciències en la vida de la llar*, *Del vestit i de la seva conservació* i *Vers l'escola nova*- i nombrosos articles.

La mestra Rosa Sensat i Vilà Quan l'educació s'arrela a la vida

CRÈDITS		
Organització	Agraiments	Procedència de les imatges
Associació de Mestres Rosa Sensat	Xavier Belsús Costa	Arxius de l'Associació de Mestres Rosa Sensat AMRS
Col·labora	Jordi Guals Estany	Arxius fotogràfics de Barcelona AIB
Generalitat de Catalunya	José González Aguilera	Arxius Històrics Municipals de Masnou AHMM
Departament d'Educació	Carles Pino Andújar	Arxius Municipals Contemporanis de Barcelona AMCB
Departament de Cultura	Ramon Portell	Arxius personal d'Angelina Ferrer i Sensat
Textos i imatges	José Soler Mata	Biblioteca Rosa Sensat AIBPS
Clara Puig Carneras	Ana Tarras Palau	Arxius personal de Rosa Sensat i Vilà
David Puig Fontdevila	Conrad Vilanova Toranzo	Biblioteca Rosa Sensat AIBPS
Pau Raga Puig		Ateneo de Madrid IAM
Disseny Gràfic		Biblioteca Nacional de Catalunya BNC
Arxius Torrença Capdevila		
Aposamentament lingüístic		
Ana R. Vilà		

Dones jugant interiors del llibre Les ciències en la vida de la llar, 1923.

Amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana

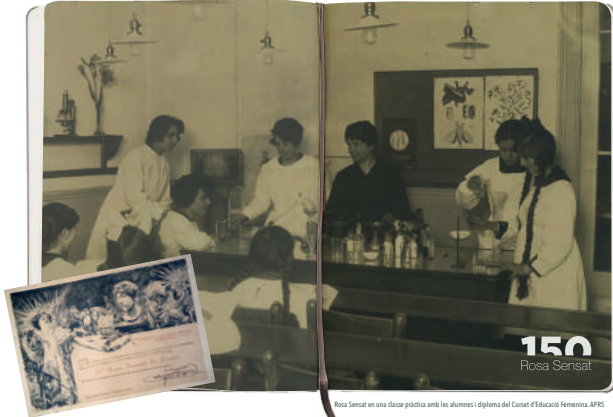
Cover of the book 'La Sou de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana' by Rosa Sensat.

Rosa Sensat és, des de ben aviat, membre activa de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (1898-1939), l'entitat que més contribueix, durant el primer terç del segle XX a la catalanització escolar. S'hi apunta el 1914, quan l'entitat és petita i només té dos-cents socis. El 1915 és vocal de la comissió tècnica i l'any següent n'ocupa la vicepresidència. El 1918 forma part del consell directiu. A partir de 1920 és membre de la comissió editorial, amb el càrrec d'arxiviera i bibliotecària.

La Protectora subvenciona escoles, organitza colònies d'estiu, impulsa concursos de geografia i història de Catalunya, crea càtedres de català a les Normals i, finalment, porta a terme una obra editorial important, amb l'edició de textos de qualitat. Precisament, un dels llibres que publica aquesta associació en la seva Editorial Pedagògica és el seu llibre *Les ciències en la vida de la llar*, que exposa de manera didàctica les lleis de la naturalesa en el que tenen d'aplicable a la vida de cada dia. La primera edició és de 1923 i l'editorial Altafulla el reedita el 1998, amb un pròleg de Marta Mata.

Cover of the book 'Les Ciències en la Vida de la llar' by Rosa Sensat, 1923.

«La llibertat és una conquesta a què la persona arriba per mitjà de l'educació i la cultura. No es fa lliure l'infant deixant-lo obrar conforme a la seva naturalesa, sinó al contrari, se'l fa esclau de les seves pròpies vel·leïtats i capricis.»

Rosa Sensat en una classe pràctica amb els alumnes i diploma del curs d'Educació Femmena, 1905.

L'educació de les dones des d'una concepció feminista

Sorrida a la natura, 1905.

Classe de cultura i l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, 1905.

Cover of the book 'Les Ciències en la Vida de la llar' by Rosa Sensat, 1923.

«La dona ha lluitat, i lluita encara coratjosament, tenaç i ardidada, per les seves reivindicacions. Fa bé. És digne i lloable defensar i reclamar els drets que hom creu tenir.»

Edifici del Grup Escolar Milà i Fontanals, 1922.

Els darrers anys de mestra al Grup Escolar Milà i Fontanals

Record fet per les alumnes del Grup Escolar Milà i Fontanals, 1905.

Després de disset anys, el 1931 deixa l'Escola de Bosc. Manuel Ainaud, cap de l'Assessoria Tècnica de la Comissió de Cultura, li proposa de dirigir el Grup Escolar Milà i Fontanals, en ple districte cinquè de Barcelona. Es troba amb més de mil alumnes i una quarantena de professors. Alexandre Gali explica que la tasca de doña Rosa, «malgrat els seus seixanta anys, va donar a l'immens i magnífic grup un aire de joventut i de joia i equilibri ensems, que potser no s'hauria trobat en cap més.»

Dues reunions setmanals amb els mestres, creació de grups de treball, unificació de metodologies, redacció de quaderns amb la feina diària i lectura compartida d'aquests textos, direcció eficient però càlida, trobades periòdiques amb els pares amb plena llibertat d'expressió per fer preguntes o presentar suggeriments, excursions amb els mestres per conèixer el país, aquesta és la feina de Rosa Sensat al Milà i Fontanals.

El 1932 assisteix al VIè Congrés de la Lliga Internacional de l'Educació Nova de Niça, juntament amb una vintena de mestres de Barcelona. Pot escoltar el físic francès Paul Langevin, el pedagog suís Adolphe Ferrière, el psicòleg suís Jean Piaget, la pedagoga italiana Maria Montessori, la mestra nordamericana Helen Parkhurst, la pedagoga belga Amélie Hamaidé i la pedagoga anglesa Beatrice Ensor, entre d'altres.

L'any 1934 publica el llibre *Hacia la nueva escuela*, més tard traduït al català –el 1978 i després reeditat el 1996– amb el títol de *Vers l'escola nova*, que ens permet de conèixer de primera mà el seu pensament pedagògic.

«Volem que l'escola fos el lloc on s'aprengués a viure. Davant del fet de l'evolució natural de les forces mentals de l'infant, no té cap valor seguir un contingut de matèria assenyalat en un horari, que és una cosa artificial i morta.»

Rosa Sensat amb la seva germana Pepita, 1905.

La Guerra Civil, la depuració i l'exili interior

Rosa Sensat de jove, 1905.

Reducció i dibuix del bombardeig de març de 1937 per part dels avions del Milà i Fontanals, 1905.

«El meu net David em porta molta feina. Li faig classes cada dia, però em costa un esforç perquè està dominat pel joc i no sap estar atent. Sempre he triomfat en les meves empreses pedagògiques i ara em sento fracassada. Viure per veure!»

Angela Ferrer amb els alumnes de l'Institut Escolar, 1905.

L'intens i extens llegat pedagògic i l'actualitat del pensament

Sorrida a la natura amb la filla, Angèlela Ferrer i l'Institut Escolar, 1905.

Angèlela Ferrer i Maria Mota, 1905.

Hacia una nueva escuela, Boix de Pedagogia, 1934. Vers l'escola nova, Sexta Edició, 1996.

«No hi ha res que desvetlli una curiositat més viva a l'infant que els animals, les plantes, tot el que viu i es presenta davant seu amb mil varietats de forma i de color, de bellesa i de gràcia.»

Conferència a la Vila de l'Estiu, 1922. AMRS.

L'Associació de Mestres Rosa Sensat, hereva d'una tradició

Dibuent de mestres de la revista 'Les Ciències en la Vida de la llar', 1905.

El vet fundadors de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, 1905.

Acte d'obertura dels infants amb la participació de l'Associació de Mestres, 1922. AMRS.

Marta Mata, Anna M. Roig, Pere Darder, M. Antònia Canals, M. Teresa Codina, Jordi Cots i Enric Lluch van impulsar una nova Escola de Mestres, més tard convertida en Associació de Mestres. Quan cercaven un nom que els identificés, Alexandre Gali els va suggerir el de Rosa Sensat: perquè era una dona en un entorn públic dominat per homes; perquè tota la vida va treballar en escoles públiques; perquè va ser una bona professional, estudiant, reflexiva i oberta als nous corrents pedagògics; perquè sempre va posar l'accent en la formació de les mestres per millorar la qualitat del sistema educatiu.

L'Escola de Mestres Rosa Sensat iniciava les activitats el 4 d'octubre de 1965 amb un curs de tardor sobre didàctica de les Ciències Naturals, impartit per Angèlela Ferrer i Sensat, filla de Rosa Sensat. La nova institució amb el seu nom evocava la voluntat de continuar l'esplendorosa obra pedagògica de l'Ajuntament de Barcelona, de la Mancomunitat de Catalunya i de la Generalitat republicana. I fins avui.

«L'educació és més obra d'amor que de ciència. Que sigui mestre qui en senti una verdadera vocació i es vegi capaç de tractar els infants amb respecte, que s'entregui a l'obra educativa incondicionalment, sense mesura de temps. Ser mestre es porta a dins. El que ho és còpsa cada reacció del deïxible i sap respondre adequadament per a orientar-lo en els seus instints i fer que actuï responsablement. Així exigeix una fina percepció i una estimació profunda per a cada infant. No hi ha res més interessant que el coneixement de la persona i una felicitat inefable reïxir en l'educació d'un fill dels homes, i aconseguir en ell un comportament habitual correcte, per convenciment, mai per imposició. El bon mestre es lliura a l'obra per amor desinteressat, humilment però amb passió. El que farà més per Catalunya serà el més bon educador dels seus fills. Amor, respecte i desinterès podrien donar unes masses ciutadanes educades i lliures.»

Angèlela Ferrer i Sensat